

Vijfde voortgangsrapportage 2019 POP3

Achtergrondinformatie bij de Statenmededeling

Auteur

S.A. Willems, e.a.

Datum

7 januari 2020

Documentnummer

4629219

Onderwerp

Bijlage 1 bij Statenmededeling Vijfde rapportage POP3 Noord-Brabant

Wat is POP3?

POP3 staat voor het derde Europese Plattelandsontwikkelingsprogramma en is gericht op verduurzaming en innovatie van de landbouw en de daarmee verbonden thema's zoals transitie agrofood, water, natuur, milieu en plattelandsontwikkeling. Dit subsidieprogramma loopt tot en met 2020 en de uitvoering ervan ligt vooral bij de provincies. Met de Europese POP3-middelen verdubbelt de provincie de financiële inzet voor haar eigen beleidsprogramma's en die van de waterschappen waarmee zij afspraken heeft gemaakt.

POP3 moet volgens de Europese doelen daarbij leiden tot:

1. Het versterken van innovatie, verduurzaming en concurrentiekracht;
2. Het aantrekken en behouden van jonge boeren;
3. Stimuleren van efficiënt Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer.
4. Het verbeteren van de waterkwaliteit;
5. De sociaaleconomische ontwikkeling van het platteland met de LEADER-aanpak.

De uitvoering van POP3 ligt vooral bij de provincies. Met de Europese POP3-middelen verdubbelt de provincie de financiële inzet voor haar eigen beleidsprogramma's en die van de waterschappen waarmee zij afspraken heeft gemaakt. Daarmee sluiten we, binnen de Europese randvoorwaarden voor POP3, goed aan op de ambities van het bestuursakkoord 2019-2023 om Europese middelen aan te wenden voor provinciale ambities.

Met POP3 Brabant is ingezet op innovatie en transitie van de landbouw in samenhang met de economische en ecologische doelen/programma's met openstellingen rond de volgende met elkaar samenhangende POP3-thema's:

- Samenwerking voor innovatie: gericht op meerjarige projecten voor de ontwikkeling en het praktijkrijp maken van innovaties in de landbouw en agrofood.
- Slimme uitrol van innovatieve bedrijfsinvesteringen: gericht op koplopers die bereid zijn risico's te nemen om als eerste te investeren in innovaties (zoals nieuwe stalconcepten en precisie-landbouw-technologie). Zij dragen bij aan het vertrouwen en meer investeringsbereidheid bij 'het peloton' voor grootschalige uitrol van deze innovaties.

- Kennis en innovatie: gericht op kennisdeling en coaching van agrarische ondernemers voor gedragsverandering en innovatie van de bedrijfsvoering.
- “Niet-productieve” investeringen voor biodiversiteit, water en landschap: het betreft hier vooral herstel- en inrichtingsmaatregelen verbonden met de landbouw en gericht op het realiseren van (internationale) publieke doelen rond water en natuur.
- Jonge boeren: jaarlijkse openstellingen om bij te dragen aan de fysieke investeringen ter verduurzaming van de landbouw voor boeren tot en met 40 jaar.
- Brede plattelandsontwikkeling (Leader): gericht op initiatieven vanuit plattelandsgemeenschappen ter versterking van de leefbaarheid en gekoppeld aan de gebiedsimpuls grenscorridor N69 (ten Zuidwesten van Eindhoven tot de Belgische grens).

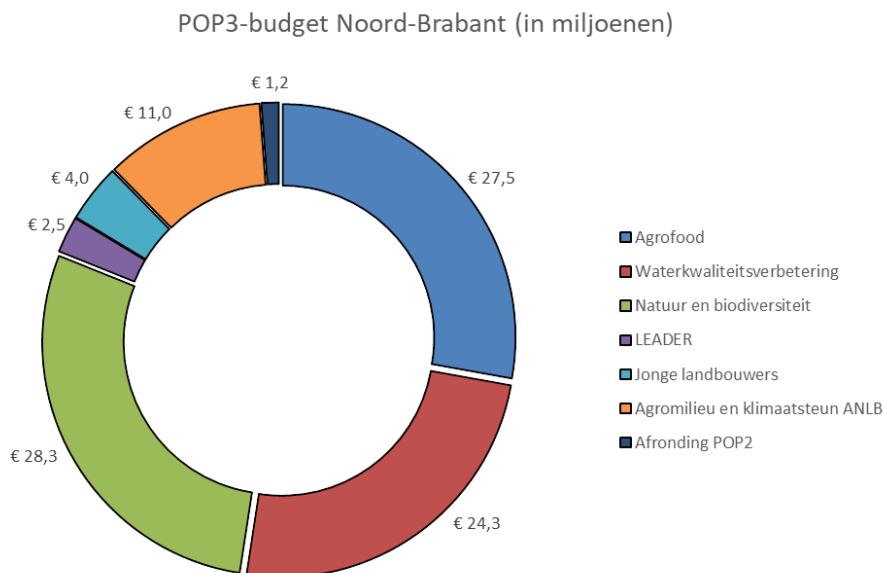
Voor de gehele POP3-periode (2014 – 2020) zullen in totaal ca. 29 subsidieopenstellingen zijn gerealiseerd waarbij de inhoudelijke focus ligt bij de verduurzaming van de landbouw. We hebben met partners stevig willen inzetten op projecten van strategisch niveau. Het POP3 hebben we met name benut voor projecten die het hele agrofoodstelsel radicaal kunnen gaan veranderen, zoals projecten rond de toekomst van de varkenshouderij en integrale productieketens. Daarmee hebben we ook invulling gegeven aan de RIS3-strategie (inzetten op strategisch sterke sectoren waaronder Agrofood) die we als leidraad hebben omarmd voor EU-projecten.

Kernboodschap

1. *De uitvoering van het POP3-programma 2014 – 2020 ligt op schema. De beschikbare subsidie van ruim € 98 miljoen zal eind februari 2020 geheel zijn vastgelegd in meer dan 450 verleningen aan projectaanvragers.*

In onze [Statenmededeling van 7 september 2015](#) over de start van POP3 is aangegeven dat POP3 met een subsidiebudget van € 98 miljoen voor de gehele programmaperiode een trendbreuk is met POP2. Innovatie vormt de rode draad: er komt ca € 56 miljoen aan Europese POP3-middelen tot en met 2020 beschikbaar voor onze provincie. Daarvan is circa € 36 miljoen met provinciale regelingen direct gekoppeld aan de Uitvoeringsagenda Brabantse Agrofood en het Economische Programma en het Provinciaal Milieu- en Waterplan 2016-2021. In lijn daarmee komt nog eens € 11 miljoen ten goede aan de Brabantse waterschappen die daarmee provinciale waterdoelen realiseren. En nog eens € 8,5 miljoen wordt in IPO-verband ingezet voor agrarisch natuurbeheer, eveneens een primaire provinciale taak. De POP3-gelden zijn voor meer dan 90 % belegd in 450 projecten. De verwachting is dat na afhandeling van de lopende aanvragen 105% is belegd in ca. 500 projecten. 105% overprogrammering volgt uit de landelijk bestuurlijke afspraken om het beschikbare budget maximaal te benutten door overprogrammering. Want de ervaring leert dat gelden (zullen) vrijvallen bij afrekening van projecten. In totaal zullen dan 29 openstellingen zijn gerealiseerd.

Figuur 1. Verdeling van de POP3-middelen (EU + provinciaal) in Brabant over de verschillende thema's.

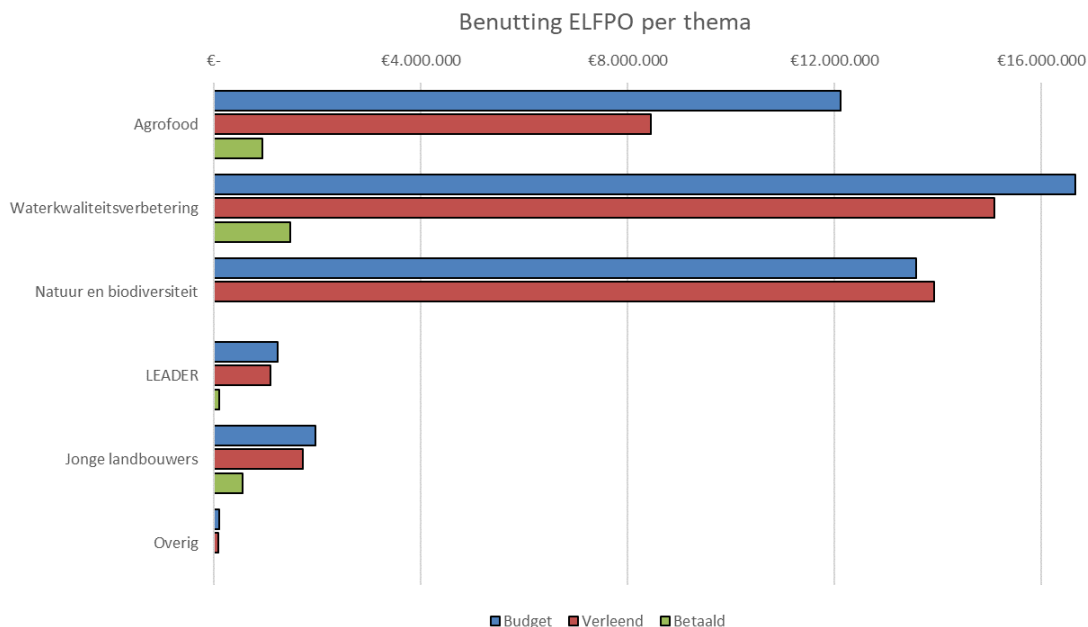

POP3 stimuleert landbouwers te investeren

Elke Europese euro lokt een investering uit van € 2,86. Dat wordt het multipliereffect genoemd: het hefboomeffect waar overheidsfinanciering private financiering aanjaagt. Het subsidiepercentage in een projectbegroting kan verschillen al naar gelang het doel van de openstelling. Bij de zogenaamde niet-productieve investeringen (bijvoorbeeld herinrichting van het gebied rond de Essche Stroom om tot betere balans te komen tussen een positieve beleving, cultuurhistorie, natuur en veilig wonen, werken) is de subsidie 100% en bij de jonge-landbouwersregeling voor verduurzaming van de bedrijfsvoering is dit maximaal 30% van de projectbegroting.

Onderstaande tabel biedt een overzicht van alle openstellingen die zijn afgesloten, open staan en zijn voorzien (zie ook [statenmededeling](#) van 27 november jl.). Dit betreft de niet-grond-gebonden maatregelen dus zonder Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLb) en geven ook alleen de Europese subsidie (ELFPO) weer, nl. de benutting van de € 44,6 miljoen Europese ELFPO-middelen die voor Noord-Brabant beschikbaar zijn gesteld.

Tabel 1. Europese ELFPO-middelen voor niet-grond-gebonden maatregelen naar thema voor Noord-Brabant. Peildatum is 31 oktober 2019.

Te zien is dat Brabant bij alle thema's zo goed als het gehele budget aan projecten heeft verleend. De focus zal in de komende tijd gaan verschuiven naar de realisatie van projecten.

De belangrijkste bevindingen worden in de volgende vijf kernboodschappen beschreven op het niveau van doelen, middeleninzet (som van EU en Brabantse middelen) en type projecten.

2. *De openstellingen gericht op de wateropgaven hebben tot nu toe geleid tot meer dan 180 projecten die direct of indirect bijdragen aan verbetering van de waterkwaliteit. 26 aanvragen zijn nog in behandeling*

Hiermee wordt uitvoering gegeven aan de doelstellingen die in het Provinciaal Milieu- en Waterplan 2016-2021 zijn geformuleerd, met name op het gebied van verbeteren van de waterkwaliteit. Een deel van de openstellingen is gerealiseerd met financiële inbreng van de waterschappen waarmee wij hierover meerjarige afspraken hebben gemaakt.

Thema	Waterkwaliteitsverbetering
Soort openstellingen	Kennisoverdracht, fysieke investeringen, innovatie en herstel- en inrichtingsmaatregelen voor water
Aantal openstellingen	8
Aantal aanvragen	457
Verleend	178
Ingetrokken en afgewezen	253
In behandeling	26
Gemiddelde projectsubsidie	€ 128.801
Beschikbaar budget POP3	€ 24,3 miljoen

Wateropgaven	# projecten	verleende subsidie
totaal	178	€ 23,4 miljoen
kennisoverdracht	12	€ 4,1 miljoen
fysieke investeringen	152	€ 6,1 miljoen
niet-productieve investeringen	8	€ 11,6 miljoen
innovatie	6	€ 1,7 miljoen

De openstellingen met cofinanciering van de waterschappen zijn gericht op projecten voor: landbouw-gerelateerde inrichtingsmaatregelen in het watersysteem, kennisoverdracht en fysieke investeringen in het verminderen van erfemissie van gewasbeschermingsmiddelen. Deze zijn afgestemd met de ZLTO en de waterschappen. De meeste projecten zijn inmiddels in uitvoering, 26 aanvragen zitten nog in de beoordelingsfase en deze zullen naar verwachting op korte termijn kunnen starten.

Daarnaast hebben we (mede in overleg met ZLTO) openstellingen gerealiseerd gericht op projecten voor kennisoverdracht, voor het stimuleren van innovaties in precisiebemesting en bodembeheer en voor het stimuleren van investeringen in precisiebemesting en beter bodembeheer. In kader 1 staan enkele voorbeelden van projecten die met deze openstellingen mogelijk zijn gemaakt. Het subsidiepercentage bij fysieke investeringen is 40%, zodat de Brabantse landbouwers dankzij POP in totaal voor tenminste € 15 miljoen euro in precisiebemesting en beter bodembeheer investeren.

Kader 1. Voorbeelden van projecten die bijdragen aan de waterkwaliteit

Doel is om de verliezen van meststoffen naar het grond- en oppervlaktewater te verminderen. Daartoe investeren landbouwers in apparatuur die meststoffen dicht bij de wortels te brengen of de mestgift beter aan laten sluiten bij de behoefte van het gewas.

Door met een innovatief systeem de samenstelling van drijfmest te bepalen vlak voor het toedienen, kan de dosering worden afgestemd en worden de emissies naar het milieu kleiner.

Machines die minder de bodem verdichten en hulpmiddelen die het organisch stofgehalte van de toplaag verbeteren. Beide type maatregelen zorgen ervoor dat het bodemleven gestimuleerd wordt en de kans op plasvorming bij buien verkleind wordt. Hierdoor wordt nitraat bovendien beter vastgehouden en wordt de kans op emissie van het broeikasgas N₂O (lachgas) verkleind.

3. *Voor de natuuropgaven zijn 17 projecten in uitvoering om de natuur beter weerbaar te maken tegen landbouwinvloeden vanuit de omgeving, of om landbouw en natuur hydrologisch te scheiden.*

In 2019 zijn geen nieuwe openstellingen geweest. Het beschikbare budget is weggezet en de projecten zijn in uitvoering.

Thema	Natuur en biodiversiteit
Soort openstellingen	Herstel- en inrichtingsmaatregelen voor natuur (incl. PAS)
Aantal openstellingen	3
Aantal aanvragen	17
Verleend	12
Ingetrokken en afgewezen	5
In behandeling	0
Gemiddelde projectsubsidie	€ 2.322.432
Beschikbaar budget POP3	€ 28,3 miljoen

Kader 2. Voorbeeld van een project voor de natuuropgaven

Het [aanpassen van de waterhuishouding in Waalwijk](#)/Loon op Zand staat vooral in het teken van het realiseren van de natuurdoelen van de provincie in de Westelijke Langstraat. Dat is belangrijk omdat dit gebied uniek en waardevol is voor de natuur en cultuurhistorie. De Langstraat ligt op de 'Naad van Brabant', waar zandgronden en klei samenkomen. Dat zorgt voor een bijzondere hydrologische en aardkundige situatie. De belangrijke Natura 2000 habitattypen in het gebied zijn Kranswierwateren, Blauwgraslanden, Trilvenen, Veenmosrietlanden en Kalkmoerassen. In het gebied zijn maar liefst 50 plant- en diersoorten gevonden die op de Rode Lijst staan (waaronder de kleine en grote modderkruiper). Daarom zorgen we dat het water niet meer door het natuurgebied wegstroomt, maar via het Zuiderkanaal rechtstreeks op de Bergsche Maas komt. Dat doen we met een nieuw gemaal en het aanpassen van sloten, duikers en stuwen. Pas dan kan het Zuiderafwateringskanaal dicht en kan het waterpeil in de Westelijke Langstraat op de juiste hoogte worden gebracht. Daarnaast koppelen we een sifon in de Buitenpolder af en nemen we in Haven 7 maatregelen om een regionale kering van bijna 2 kilometer aan het Zuiderkanaal veilig te maken. Dit project van Waterschap Brabantse Delta wordt uitgevoerd in nauwe samenwerking met provincie, Rijkswaterstaat, gemeente Waalwijk, ondernemers, agrariërs en inwoners uit het gebied. De werkzaamheden zijn naar verwachting juli 2021 afgerond

De POP3-middelen voor agromilieu- en klimaatsteun worden ingezet voor het agrarisch natuurbeheer. Hiermee wordt gewerkt aan ontwikkeling en instandhouding van de biodiversiteit in het agrarisch landschap. Het gaat in totaal om ruim € 22 miljoen wat al is belegd. Aan deze middelen hebben we de middelen van de waterschappen toegevoegd voor het uitvoeren van blauwe diensten. Het geld wordt door een viertal Brabantse collectieven weggezet in de vorm van beheervergoedingen voor een groot aantal landbouwers. Hierover wordt afzonderlijk gerapporteerd in het kader van de subsidieregeling (agrarisch) natuur- en landschapsbeheer.

4. *De agrofood-openstellingen hebben geleid tot circa 100 projecten die bijdragen aan de gewenste innovatie en transitie van deze sector. Daarvan zijn 35 aanvragen nog in behandeling*

Thema	Agrofood
Soort openstellingen	Kennisoverdracht, fysieke investeringen en innovatie
Aantal openstellingen	10
Aantal aanvragen	262
Verleend	68
Ingetrokken en afgewezen	159
In behandeling	35
Gemiddelde projectsubsidie	€ 245.926
Beschikbaar budget POP3	€ 27,5 miljoen

Sinds eind 2015 zijn in totaal 10 agrofood-openstellingen gerealiseerd waarmee ongeveer alle gereserveerde middelen voor dit doel zijn belegd. Er zijn ook voor agrofood in 2020 geen nieuwe openstellingen meer voorzien.

Sinds de vierde rapportage aan PS van een jaar geleden zijn dit voorjaar drie nieuwe agrofood-openstellingen gerealiseerd, met wederom een zeer ruime inschrijving en veel kwalitatief goede aanvragen. Deze agrofood openstellingen hadden vergelijkbare selectiecriteria als die van een jaar eerder. Wel is bij de openstellingen van dit voorjaar de bijdrage aan kringloopsluiting als prominent criterium toegevoegd, dit mede naar aanleiding van de landelijke aandacht hiervoor. Alle agrofood-openstellingen waren gericht op:

- drie aansluitende fasen in het innovatieproces, met de openstellingen:
 - Samenwerking voor innovatie (EIP); subsidie 40-60% van € 100.000 – 500.000, gericht op ontwikkeling;
 - Investeren landbouwbedrijf; subsidie 40% van € 40.000 – 250.000, gericht op koplopers;
 - Kennisoverdracht: subsidie 60-80% van € 100.000 – 500.000, gericht op brede uitrol bij het peloton.
- het versterken van de Uitvoeringsagenda Brabantse Agrofood, inclusief het Innovatieprogramma Agrofood en de Ondersteunende Maatregelen Transitie Veehouderij;
- radicale innovaties die het huidige productiesysteem binnen de agrofood gaan doorbreken met meerwaardecreatie, nieuwe verdienmodellen en marktconcepten;
- meerdere deelsectoren en thema's zoals cross-over hightech, circulaire economie, eiwittransitie;
- meerdere duurzaamheidsprestaties tegelijk en die integraal onderdeel vormen van de gehele keten;

De resultaten van de laatste drie agrofood-openstellingen zijn goed en vergelijkbaar met die van de voorgaande agrofood-openstellingen qua opzet en verdeling over verschillende sectoren waarover we u een jaar geleden rapporteerden. De meeste projecten bevatten een slimme combinatie van maatregelen die inspelen op meerdere duurzaamheidsthema's. Bijvoorbeeld emissieverlaging met efficiënter grondstoffengebruik, betere omgevingskwaliteit en verwaarding van reststromen door een combinatie van maatregelen zoals emissiearme vloeren, dagontmesting en energieopwekking. Bij de projecten met natuurinclusieve landbouw gaat het om slimme

combinaties van landbouw met natuur door aangepast management en technologie gericht op kringloopsluiting, korte waardeketens en nieuwe verdienmodellen. De eis van waardestrategie blijkt voor aanvragers van nieuwe (niche) producten makkelijker in te vullen dan voor de meer gangbare spelers die de mainstream volgen.

Kader 3. Voorbeelden agrofoodprojecten per maatregel.

Samenwerking voor innovatie:

Een samenwerkingsverband, waaronder een kennisinstelling en telersvereniging, gaan in 3 jaar de teelt en afzet van inlandse zoete aardappelen ofwel bataat verder ontwikkelen. D.w.z. professionaliseren en rendabel maken om deze permanent in Nederland mogelijk te maken. Met technologische innovatie en keteninnovatie wordt de concurrentiepositie van telers versterkt. Deze teelt draagt m.n. bij aan bodemkwaliteit, zuiniger grondstoffengebruik, lagere emissies zoals CO₂-uitstoot en een gevarieerder landschap.

Fysieke investeringen landbouwbedrijf:

Een jonge varkenshouder investeert in een innovatief en uniek emissiearm veehouderijsysteem en combineert dit met de afzet bij enkele lokale franchise-supermarkt-ondernemers die hiervoor mee investeren. Het draagt niet alleen bij aan lagere ammoniak en andere emissies, maar ook aan beter kringloopsluiting en een betere verwaarding waardoor ook meer geïnvesteerd kan worden in andere zaken als dierenwelzijn, gezondheid en betere verbinding met de omgeving.

Kennisoverdracht:

In een drie jarig project worden minimaal 375 melkveehouders in 18 masterclasses geïnformeerd over actuele, kosteneffectieve en praktisch toepasbare maatregelen op het gebied van Energie, Klimaat, Grondgebondenheid, Kringlooplandbouw, Bodem & Biodiversiteit, Dierwelzijn & Weidegang. Doelen zijn: verlaging van CO₂ footprint naar 1,1 kg CO₂-eq. per liter meetmelk bij studiegroep melkveehouders (referentie is Top eis-normering Friesland Campina voor Planet Proof melk); Verhoging van het aantal melkveebedrijven dat minimaal 50% eiwit van eigen land behaalt in de studiegroep bedrijven (minimaal 100 bedrijven); Bij 15 melkveebedrijven wordt een kringloop samenwerking gerealiseerd.

5. *Brabantse jonge landbouwers maken met rond de 190 subsidieverleningen volop gebruik van de Jola-regeling om investeringen voor de verduurzaming van hun landbouwbedrijf te doen. Daar komen nog rond de 30 bij uit de nieuwe ronde 2019/2020.*

De regeling voor jonge landbouwers ondersteunt jonge ondernemers (tot en met 40 jaar oud) om hun bedrijf toekomstbestendig te maken. We zorgen samen met de andere provincies voor landelijk zo uniform mogelijke jaarlijkse Jola-openstellingen tot en met eind 2019. Dat wil zeggen met een investeringslijst waaruit gekozen kan worden en met een subsidie van maximaal 30% van de subsidiabele kosten en tot maximaal € 20.000.

Met onze [statenmededeling van 12 november jl.](#) hebben wij u gedetailleerd geïnformeerd over de voortgang.

Thema	Jonge landbouwers
Soort openstellingen	Investeringslijsten
Aantal openstellingen	4
Aantal aanvragen	358
Verleend	189
Ingetrokken en afgewezen	169
In behandeling	0
Gemiddelde projectsubsidie	€ 18.349
Beschikbaar budget POP3	€ 4,0 miljoen

In Brabant is vooral gekozen voor zonnepanelen, precisielandbouw-apparatuur, machines voor niet-kerende grondbewerking en in de laatste openstelling ook veel voor emissiearme vloeren en investeringen voor bodem besparende grondbewerking.

6. *Met de zgn. LEADER-openstelling wordt de brede plattelandontwikkeling gestimuleerd in de Grenscorridor N69 waar 8 projecten in uitvoering zijn. 2 aanvragen zijn nog in behandeling.*

Deze openstelling, die van medio 2017 doorloopt tot 16 december 2019, is gericht op brede plattelandontwikkeling binnen het gebied van de Grenscorridor (N69). De projectideeën en subsidieaanvragen zijn in de LAG, Lokale Actiegroep Grenscorridor N69, beoordeeld. De LAG is samengesteld uit overheden, bewoners, bedrijfsleven, landbouwers en maatschappelijke organisaties. Er wordt gelet of het project inhoudelijk past in één van de vier pijlers van de Lokale Ontwikkeling Strategie Grenscorridor N69. Verder is bij LEADER de bottom-up benadering een speciaal selectiecriterium.

Vanwege de grote belangstelling heeft GS op 16 april 2019 het LEADER-subsidiebedrag verhoogd met € 240.000 waardoor het totale budget € 2,72 miljoen is geworden.

Thema	LEADER
Soort openstellingen	Gedragen bottom-up initiatieven in N69-regio
Aantal openstellingen	1
Aantal aanvragen	15
Verleend	8
Ingetrokken en afgewezen	5
In behandeling	2
Gemiddelde projectsubsidie	€ 272.297
Beschikbaar budget POP3	€ 2,72 miljoen

Kader 4. [Voorbeeld van een LEADER-project](#)

Boerenkaas verbindt stad en land

Een melkveebedrijf wil de melk van de koeien duurzaam verwerken tot kaas en lokaal vermarkten. Traditioneel is er veel gas nodig voor de productie van de warmte die nodig is voor kaasverwerking. Met de visie op kringlooplandbouw is het idee ontstaan om een duurzamer productieproces op te zetten. De kaasverwerking zal CO₂ neutraal gaan werken, dit gebeurt door het installeren van warmtepompen welke worden aangedreven door de zonnepanelen die op het bedrijf geplaatst worden. Het wordt de eerste CO₂ neutrale kaasmakerij van Nederland op het boeren erf.

In samenwerking met onderwijsinstellingen in de Brainport regio zullen er projecten opgezet worden voor productinnovatie gericht op kaas waarvoor een kaas innovatielab zal worden ingericht. Projecten aangedragen vanuit het onderwijs, het bedrijf zelf of vanuit het bedrijfsleven kunnen betrekking hebben op verschillende aspecten van de kaas. Denk hierbij aan smaak, design, gezondheid, marktconcepten en technologische ontwikkelingen, kazen voor mensen met allergieën en onderscheidende kruiden- en boerenkazen.

Het bedrijf wil een netwerkplein in een landelijke omgeving creëren voor ondernemers en werknemers uit de Brainport regio. In samenwerking met Seats for Silence komt er een rustige en inspirerende werkplek en een vergaderlocatie in het landelijk gebied, waaraan behoefte blijkt te zijn en waarbij zij ook meteen kennis kunnen maken met het melkveebedrijf en het innovatie lab.

7. De tussentijdse evaluatie van het Regiebureau POP geeft eerste inzichten in de te verwachten resultaten van het POP3-programma.

Het Regiebureau POP heeft op verzoek van de Europese Commissie het plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3) gedurende 2014-2018 geëvalueerd met medewerking vanuit de provincie Noord-Brabant. Het doel van deze tussentijdse evaluatie is leren van de afgelopen periode en die lessen meenemen naar de volgende periode. De tussenevaluatie is per thema uitgevoerd door Bureau Bartels, Wageningen University & Research (WUR), Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en Ecorys. De resultaten van de tussenevaluatie zijn vooral kwalitatief van aard en gebaseerd op interviews en enquêtes. Dat komt doordat in deze fase van het programma harde, feitelijke resultaten nog niet bekend zijn.

Innovatie

De innovatieprojecten van het huidige POP3 gaan vaak over nieuwe ideeën om processen of producten te verbeteren in verschillende toepassingen in de sector of keten. Binnen zo'n project gaan agrariërs, wetenschappers en het bedrijfsleven samen aan de slag om bijvoorbeeld met toepassing van sensoren aan precisiebemesting te doen. Als zo'n innovatieproject succesvol blijkt, dan kan het idee op grotere schaal toegepast worden. Dit is waar de prioriteit concurrentiekracht bijspringt, met financiering voor fysieke investeringen. POP3 zorgt daarmee op meerdere punten in het innovatieproces voor een stimulans. Dankzij de maatregel 'Samenwerking voor innovatie' ontstaan regionale kennishubs die een belangrijke basis kunnen vormen voor toekomstige ontwikkelingen binnen de regio. Leerpunt uit de evaluatie is dat mogelijk landelijk baanbrekende innovaties worden gemist, vanwege de regionale opzet. Zie verder ['Tussentijdse evaluatie innovatie POP3'](#).

Innovatievermogen en duurzaamheid worden gestimuleerd door bovenwettelijke investeringen. Nederland heeft ervoor gekozen om bij de invulling van de subsidies gericht op concurrentiekracht ook te zorgen voor duurzaamheidsbevordering. De bovenwettelijke investeringen voor duurzaamheid, klimaat en dierenwelzijn worden gesteund. Innovaties zijn nodig om aan deze strenge eisen te kunnen voldoen. De bovenwettelijke investeringen zullen naar verwachting tijdens de looptijd van POP3 (een nog beperkte) invloed hebben op de productiekosten. Het biedt een impuls aan de verduurzaming van het productieproces en daarmee ook perspectief om te blijven produceren. Voor veel activiteiten onder de prioriteiten innovatie, concurrentievermogen en LEADER geldt dat "duurzaamheid" en "klimaat" neven doelstellingen zijn. Binnen deze projecten wordt bijvoorbeeld aandacht besteed aan het verminderen van emissies, of het verduurzamen van de productiemethoden. Van deze projecten is volgens de tussentijdse evaluatie een redelijke bijdrage te verwachten. De maatregelen voor fysieke investeringen zijn ook gericht op het verbeteren van de economische prestaties en de concurrentiekracht. Het effect van de regelingen op het verbeteren van de economische prestaties is volgens de tussentijdse evaluatie in de meeste gevallen beperkt. Over het algemeen is het effect op de verlaging van de productiekosten groter dan het effect op de verhoging van de omzet. Hierbij moet worden opgemerkt dat er ook investeringen met een uitvoeringstermijn van 2-3 jaar zijn, waarvan het effect nu nog moeilijk valt in te schatten. Zie verder ['Tussentijdse evaluatie concurrentiekracht POP3'](#).

LEADER

Voor LEADER-activiteiten geldt bij voorbaat dat zij de plaatselijke ontwikkeling in plattelandsgebieden ondersteunen, waarvoor de lokale actiegroepen een op maat gesneden Lokale Ontwikkelingsstrategie (LOS) hebben opgesteld. De LEADER-projecten dragen bij aan een verbeterd netwerk en sociale cohesie op het platteland. De ondersteunde LEADER-projecten en de andere activiteiten van de lokale actiegroepen staan in het teken van deze getoetste doelstellingen/ thema's, waardoor geborgd is dat bijgedragen wordt aan de leefbaarheid. Door korte ketenprojecten in het kader van innovatie worden boer en burger weer met elkaar verbonden. Zie verder ['Tussentijdse evaluatie LEADER POP3'](#).

Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb)

Het is aannemelijk dat de inzet op een collectieve, gebiedsgerichte aanpak en het samen werken aan en samen leren over een effectiever beheer, bij gaat dragen aan betere ecologische condities voor de doelsoorten. Daar staat tegenover dat de ontwikkeling van boerenlandvogels nog steeds een negatieve trend laat zien. Steeds duidelijker wordt dat er naast het ANLb nog veel meer nodig is om de biodiversiteit in het agrarisch gebied te versterken. Het ANLb-areaal is met ruim 77.000 hectare bescheiden, in vergelijking met het totale areaal grond in landbouwkundig gebruik in Nederland, dat circa 1,7 miljoen hectare is (CBS, 2019). De teruggang van boerenlandvogels kan bovendien niet los gezien worden van de intensivering van de landbouw en de afname van het leefgebied door onder meer verstedelijking. In diverse provincies zijn actieplannen weide- en akkervogels geformuleerd met een scala aan aanvullende maatregelen die ingezet worden om de biodiversiteit te versterken. Ook in Noord-Brabant is sprake van aanvullende maatregelen voor beheer en inrichting binnen de daarvoor aangewezen kerngebieden voor weide- en akkervogels. Hiervoor is vanaf 2018 middels het ANLB extra EU

budget (ca. € 3,7 miljoen) in de provincie Noord-Brabant ingezet. Het gaat hier om maatregelen zoals het gedeeltelijk onder water zetten van landbouwgrond voor weidevogels, het voorkomen van predatie en vergroting van het beheerareaal voor akkervogels. Deze maatregelen zijn genomen bovenop de bestaande inzet en lopende initiatieven voor de biodiversiteit in de Provincie.

Water

Door financiering middels POP3 kunnen meer landbouw gerelateerde maatregelen worden genomen ter verbetering van de waterkwaliteit. Op die manier draagt POP3 bij aan het realiseren van de doelstellingen van de Kader Richtlijn Water (KRW) en de Nitraatrichtlijn. Het gaat daarbij om de financiering van inrichtingsmaatregelen (met name door waterschappen) en maatregelen gericht op vermindering van de uit- en afspoeling van nutriënten op het agrarisch bedrijf (met name door landbouwers).

POP3- projecten hebben vaak meervoudige doelen. Verminderde emissie van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen wordt gecombineerd met anti-verdrogingsmaatregelen (veelal door te vernatten) en klimaatadaptieve maatregelen (verbeteren infiltrerende werking landbouwbodem). Ze zijn onderdeel van de aanpak die is opgenomen in de stroomgebiedbeheerplannen KRW en de afspraken die in het kader van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer worden uitgevoerd. De emissiebeperkende maatregelen hebben meetbaar effect op perceelsniveau, maar leiden Brabantbreed nog niet tot een significante reductie van de belasting van het oppervlakte- en grondwater met nitraat en fosfaat. De inrichtingsmaatregelen leiden veelal tot meetbare verbetering van de biologische kwaliteit van het oppervlaktewater, met name als het gaat om algen, macrofauna, vissen en waterplanten.

Om alle wateren in Brabant aan alle kwaliteitseisen te laten voldoen in 2027 is een grote inspanning nodig. Het Planbureau voor de Leefomgeving heeft geconcludeerd dat het teveel aan nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen nog veel actie vraagt van de landbouwsector, zelfs als ze zich houden aan de gebruiksnormen voor bemesting en als vakmensen een goede landbouwpraktijk uitoefenen. Dit zal ook het nodige vragen van onder andere het rijk op het gebied van wetgeving en kaderstelling. Zie verder '[Bijdrage POP3 aan verbetering waterkwaliteit](#)'.

8. Brabant doet het goed in vergelijking met andere provincies

De animo bij landbouwers om een aanvraag in te dienen is in Brabant relatief groot en wat betreft subsidieverleningen hebben Gelderland en Brabant het grootste aantal. Een 60-tal aanvragen is voor Brabant op de gehanteerde peildatum nog in behandeling.

ngg maatregelen per 31/10/2019	# aanvragen ontvangen	# niet ontvankelijk of ingetrokken	# toewijzingen	# afwijzingen	# aanvragen in behandeling	Plafond subsidie bedrag	Totaalbedrag aangevraagde subsidie	Totaalbedrag verleende subsidie
Nederland	7.331	351	3.566	2.303	1.111	€ 963.945.786	€ 1.106.740.239	€ 622.862.322
Drenthe	637	26	294	261	56	€ 100.830.785	€ 116.683.923	€ 76.559.784
Flevoland	382	10	218	134	20	€ 53.346.620	€ 66.573.212	€ 40.563.157
Friesland	739	20	252	316	151	€ 83.838.256	€ 88.802.915	€ 48.516.359
Gelderland	789	40	464	152	133	€ 97.981.599	€ 96.130.410	€ 54.308.901
Groningen	938	43	393	267	235	€ 87.170.609	€ 113.843.909	€ 60.323.889
Limburg	457	14	242	159	42	€ 60.030.572	€ 72.425.685	€ 29.660.204
Noord-Brabant	1.110	58	455	535	62	€ 95.289.969	€ 159.924.219	€ 73.957.363
Noord-Holland	294	17	202	67	8	€ 76.614.665	€ 88.862.749	€ 63.064.511
Overijssel	512	32	375	90	15	€ 137.661.905	€ 95.891.527	€ 81.305.242
Utrecht	470	47	206	59	158	€ 47.030.000	€ 51.273.317	€ 26.184.141
Zeeland	594	25	231	128	210	€ 54.665.675	€ 56.065.320	€ 27.901.365
Zuid-Holland	409	19	234	135	21	€ 69.485.130	€ 100.263.055	€ 40.517.406

De hoge bedragen van subsidieplafonds in sommige provincies komt doordat enkele openstellingen minder succesvol zijn en opnieuw worden opengesteld, vaak in gewijzigde vorm. Afsproken is in landelijk verband dat provincies in het voorjaar van 2020 alle subsidie (excl. Jonge Landbouwersregeling en Leader) verleend zullen hebben. Brabant zal dit halen. Ook heeft Brabant de aanbeveling opgevolgd om rekening te houden met tenminste 10% vrijval en daarom op openstellingen voor agrofood, jonge landbouwers en LEADER 10% over te programmeren.

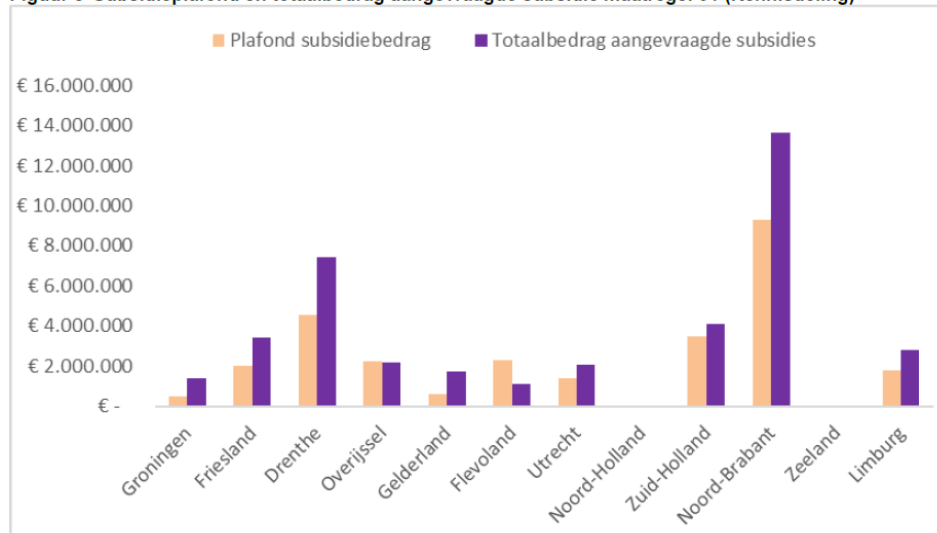
Hieronder wordt een beeld gegeven over de inhoudelijke programmering van POP3. Met het POP3 wil de EU bijdragen aan verschillende thema's op het platteland. Drie thema's worden hierbij onderscheiden:

- Werkgelegenheid en inkomen
- Innovatie en concurrentievermogen
- Duurzaamheid, natuur en klimaat

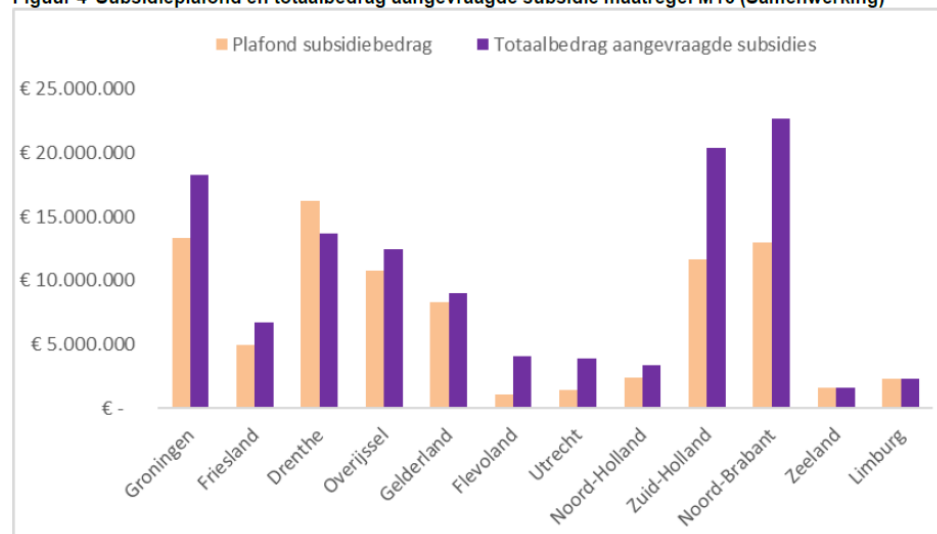
De innovatieprojecten van het huidige POP3 gaan vaak over nieuwe ideeën om processen of producten te verbeteren in verschillende toepassingen in de sector of keten. Binnen zo'n project gaan agrariërs, wetenschappers en het bedrijfsleven samen aan de slag om bijvoorbeeld met toepassing van sensoren aan precisiebemesting te doen. Als zo'n innovatieproject succesvol blijkt, dan kan het idee op grotere schaal toegepast worden.

Onderstaande figuren uit de [tussentijdse evaluatie](#) laten de subsidieplafonds en de aangevraagde hoeveelheid subsidie zien voor de maatregelen M01 Kennisdeling en M016 Samenwerking voor Innovatie. Brabant doet het goed in beide maatregelen.

Figuur 3 Subsidieplafond en totaalbedrag aangevraagde subsidie maatregel 01 (Kennisdeling)

Figuur 4 Subsidieplafond en totaalbedrag aangevraagde subsidie maatregel M16 (Samenwerking)

9. De uitvoeringsproblemen blijven ondanks alle aandacht weerbarstig.

Het POP3-programma heeft landelijk een imago bij aanvragers dat het vanwege de regels en administratieve last erg complex is (zie ook eerdere voortgangsrapportages). Ook in Brabant is er ondanks een (tijdelijke) verbetering nog steeds een systematische overschrijding van de wettelijke termijnen bij de goedkeuring van de aanvragen en bij de betalingen na declaraties. Wij zijn afhankelijk van RVO in haar hoedanigheid als Betaalorgaan, namens Europa.

Onze eigen uitvoeringsorganisatie, Stimulus, biedt hulp waar grote knelpunten ontstaan. De uitvoeringsproblemen spelen in meer of mindere mate ook in andere provincies. Daarnaast zijn er voor Brabant opnieuw kostenoverschrijdingen in de uitvoering door RVO. Dit is aanleiding voor gesprekken op hoogste directieniveau tussen RVO en de provincie om tot verbeterde uitvoering te komen. De provincie heeft voorts maatregelen getroffen voor de afhandeling van ingebrekestellingen die binnen komen.

10. De voorbereiding van het vervolg van POP3, het GLB-NSP 2021-2027, is gestart

Het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) is samen met de Provincies, de Unie van Waterschappen en het Ministerie van Infrastructuur en Water sinds begin 2019 begonnen met het ontwikkelen van het Nederlandse Nationaal Strategisch Plan, NSP, in het kader van het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid van de EU voor de periode 2021-2027. Stakeholders worden nauw bij deze ontwikkeling betrokken. Brabant is bij de ontwikkeling van het GLB-NSP actief en intensief betrokken in de NSP-stuurgroep en het NSP-programmateam.